

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-23>

УДК 336.743(477)

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ІНСТИТУЦІЙ НА ФІНАНСОВИЙ СТАН УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

THE INFLUENCE OF INTERNATIONAL INSTITUTIONS ON THE FINANCIAL STATUS OF UKRAINE IN WAR

Маршук Ліна Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4333-7458>

Бабюк Анжеліка Василівна

студент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1672-5845>

Страпачук Лілія Вікторівна

студент,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1942-1000>

Marshuk Lina, Babyuk Angelica, Strapachuk Lilia
Vinnytsia Institute of Trade and Economics of the
State University of Trade and Economics

У статті авторами проведений аналіз впливу міжнародних інституцій на фінансовий стан України в умовах війни. Дослідження дало можливість виявити як негативні, так і позитивні сторони фінансового процесу під час воєнного стану. Україна у передвоєнний час зробила значний стрибок у відновленні потужностей національної економіки після 2014 року та війна сьогодення вплинула на усі сфери економіки та призвела до стагнації або ж відвертого падіння у більшості галузей країни, але попри це фінансовий стан країни, що опинилась під тиском військової агресії з боку Російської Федерації, оцінюється як «середньої тяжкості». Здійснено оцінку поточних кредитних рейтингів боргових зобов'язань України з початку збройної агресії Росії в умовах коли Національний банк України створює умови для належної роботи у надскладних умовах. Розглянуто перспективи запровадження пакету фінансової допомоги Україні для продовження супротиву проти агресора шляхом залучення фінансових ресурсів міжнародних фінансових інституцій.

Ключові слова: воєнний стан, Міжнародний валютний фонд, міжнародні фінанси, міжнародний кредит, Світовий банк, фінансова система.

In the article the authors analyze the impact of international institutions on the financial condition of Ukraine during the war. The study made it possible to identify both the negative and positive aspects of the financial process during martial law. Ukraine in the pre-war period made a significant leap in rebuilding the capacity of the national economy after 2014 and the current war has affected all sectors of the economy and led to stagnation or outright decline in most sectors of the country, but the financial situation of the country by the Russian Federation, is assessed as "moderate". The current credit ratings of Ukraine's debt obligations since the beginning of Russia's armed aggression in the conditions when the National Bank of Ukraine creates conditions for proper work in extremely difficult conditions have been assessed. The economic situation, opportunities and pre-war realities of Ukraine have been studied, taking into account the economic and political losses of Ukraine from the occupation of parts of Luhansk, Donetsk regions and the ARC since 2014. Prospects for the introduction of a package of financial assistance to Ukraine to continue resistance against the aggressor by attracting financial resources from international financial institutions are considered. It is proved that the example of Ukraine is very illustrative in terms of the intertwining of political and financial interests in the activities of international institutions. On the one hand, the important role of international organizations not only

as financial, but also as political aspects that directly affect the political situation in Ukraine, and on the other – demonstrates the influence of the United States and other Western countries on their activities. The contribution and role of international organizations that have committed themselves to allocating significant amounts of funding to strengthen defense capabilities, support Ukraine's economy and humanitarian issues are studied.

Keywords: martial law, International Monetary Fund, international finance, international credit, financial system.

Постановка проблеми. На сьогодні в Україні у результаті введення воєнного стану склалася кризова ситуація у виробничій та соціальній сфері, фінансово-бюджетній та банківській системах, зокрема, зниження виробництва, зростання безробіття, загострення соціальної напруги, значний державний борг та дефіцит державного бюджету, зниження діяльності банківських установ, інфляція та ін. Для їх подолання, а також для забезпечення фінансової стабілізації та економічного відновлення держави велике значення має підтримка міжнародних фінансових інституцій, якої станом на теперішній час недостатньо, адже вистачить щоб профінансувати всі необхідні витрати на найближчий час. Тому важливим надання нового пакету фінансової допомоги Україні для продовження супротиву проти агресора шляхом залучення фінансових ресурсів міжнародних фінансових інституцій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження даної проблеми у своїх працях висвітлювали вітчизняні науковці та дослідники, такі як: Семененко О.М., Бойко Р.В., Водчиць О.Г., Добровольський Ю.Б., Бердочник Д.В. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Актуальність дослідження даної проблеми обумовлена тим, що протягом тривалого часу, а саме з 2014 року, Україна знаходиться у стані військового конфлікту, який спричинений збройною агресією Російської Федерації. У світлі останніх подій в Україні актуальним є визначення впливу міжнародних фінансових інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного стану.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження впливу міжнародних фінансових інституцій на фінансовий стан України в умовах воєнного стану, їх вклад та роль у фінансовій підтримці воєнного супротиву країні-агресору.

Виклад основного матеріалу дослідження. Міжнародні фінансові інституції займають особливу нішу в економічних відносинах між країнами та чинять істотний вплив на структурні трансформації в економіках держав. Світовий досвід має чималу кількість прикладів як ефективного, так і неефективного

використання коштів міжнародних фінансових інституцій. Збільшення обсягів залучених зовнішніх кредитних ресурсів як інструмента економічних реформ національних економік завжди привертало увагу дослідників до цієї сфери міжнародних фінансово-економічних відносин та змушувало їх визнавати таку допомогу як інструмент сприяння економічному розвитку. Водночас постійне виникнення гострих кризових явищ у світових фінансах та окремих країнах, відсутність реальних механізмів їх подолання робили й роблять міжнародні фінансові інститути об'єктом критики.

Відкрите вторгнення російських окупаційних військ в Україну створює загрози економічній безпеці не тільки цих обох країн, але й країн, які приймають ті чи інші рішення на підтримку однієї чи іншої сторони. На першій декаді війни економічні збитки України сягали 120–150 млрд. дол. США, станом на сьогодні після знищення цивільної інфраструктури втрати України сягають біля 500 млрд. дол. США, але не треба забувати, що якщо шальки терезів воєнного характеру схиляться у бік України ці збитки будуть мати зворотній характер, тобто вони можуть бути компенсовані країнами-партнерами шляхом відкриття Європейських перспектив для України.

Основними міжнародними фінансовими організаціями (МФО), які є кредиторами України є Міжнародний валютний фонд (МВФ), Міжнародний банк реконструкції та розвитку (МБРР) та Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР). Діяльність МВФ та Світового банку в Україні відображає цілу низку важливих аспектів та особливостей політичних дій цих міжнародних фінансових інститутів. Можна сказати, що без значних кредитів, наданих міжнародними фінансовими інститутами, новий політичний режим, який виник в Україні після перевороту/революції в лютому 2014 р., не утримався б при владі через державний дефолт і пов'язані з ним серйозні соціальні потрясіння. Тому роль МВФ і Світового банку в політичних процесах в Україні заслуговує на пильну увагу та особливий аналіз [1].

Міжнародні організації та країни-партнери взяли зобов'язання із виділення значних обсягів фінансування на зміцнення обороноздатності, підтримання економіки України та гума-

нітарні питання. За оцінками Національного банку, сумарно міжнародна фінансова, технічна та гуманітарна підтримка сягне понад 15 млрд. дол. США в еквіваленті, з них більше 5 млрд. дол. – безпосередньо до бюджету. Оперативно відреагувала група Світового банку та очікується фінансування від МВФ.

Надання Україні кредиту МВФ стало унікальною подією історії Фонду; ніколи раніше МВФ не виділяв фінансування країнам, які перебувають у стані відкритого внутрішнього збройного конфлікту. Це суперечить внутрішнім правилам організації, так як існує небезпека, що отримані країною-позичальником гроші будуть спрямовані на фінансування воєнних дій, що, по суті, відбувається в Україні.

На обороноздатність України виділено рекордні 319,4 млрд. грн. Не дивлячись на те, що бюджетна декларація, яку Кабінет Міністрів затвердив у червні 2021 року, містила у собі, що сектор національної безпеки у 2022 році отримає 270 млрд. грн. – що лишена 3 мільярди більше, ніж минулого року, що з урахування інфляції несе від'ємне значення приросту аналогічного показника відносного попереднього періоду. Але таке істотне збільшення витрат стало реальним, зокрема, і завдяки фінансовій допомозі наших закордонних партнерів, а саме: Франції, Сполучених Штатів Америки і Великої Британії, яка загальним показником перевищила 20 млрд. грн. і також була внесена до оборонного бюджету 2022 року.

Для аналізу економічного стану, можливостей та передвоєнних реалій України доцільно розглянути динаміку показників за двох часових проміжків: з 2000–2013 рр. та 2014–2021 рр. (табл. 1). Під час оцінювання економічного стану треба обов'язково взяти до уваги економічні та політичні втрати України від окупації частин територій Луганської, Донецької областей та АРК, що вже несуть у собі втрати туристичного, експортного, промислового характеру; значна втрата людського ресурсу та потенціалу. З цієї позиції співставлення середніх показників цих періодів є важким за рахунок значних міжнародних запозичень на покриття економічних втрат від конфлікту з Російською Федерацією.

З 2022 по 2025 роки така політика буде продовжуватися відповідно до позиції МВФ щодо надання траншів Україні (табл. 2). З 2014 року є позитивні зрушення щодо: розміру номінального ВВП (+15,6%); розміну ВВП на душу населення за ППС (+35%); збільшення експорту (+9,38%); зменшення імпорту (-12,56%). До негативних змін можна віднести: зменшення чисельності населення за рахунок окупації; зниження курсу гривні відносно долара у 3,88 рази; зростання інфляції в 1,04 рази.

Видно, що Україна у передвоєнний час зробила значний стрибок у відновленні потужностей національної економіки після 2014 року. ВВП України за цей період зросло практично в 1,7-1,8 разів, чисельність Збройних сил України 1,5-1,6 разів, витрати на оборону

Таблиця 1

Вихідні дані для аналізу стану України після окупації частин територій Луганської, Донецької областей та АРК

№	Вихідні дані	середнє за 2000–2013 рр.	середнє за 2014–2021 рр.
1	Чисельність населення, млн. чол.	47,01	42,66
2	Чисельність ЗС, тис. чол.	262,21	243,93
3	Розмір номінального ВВП, млрд. дол.	108,75	128,89
4	Витрати на оборону	1,99	4,20
5	Розмір ВВП по ППС, дол.	272,35	367,68
6	Середньорічний курс грн./дол.	6,21	24,14
7	Обсяг експорту, млрд. дол.	42,31	46,28
8	Обсяг імпорту, млрд. дол.	49,56	42,82
9	Обсяг державного боргу, млрд. дол.	37,70	79,14
10	Імпорт від обсягу ВВП, %	45,02	34,56
11	Експорт від обсягу ВВП, %	40,58	35,92
12	Індекс споживчих цін	109,92	115,40
13	Відношення чисельності ЗС до населення	0,01	0,01
14	Відношення витрат на оборону від ВВП	1,90	3,22

Джерело: [3; 4]

Таблиця 2

Статистичні дані динаміки деяких показників України за 2014–2021 роки

№	Вихідні дані	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
1	Розмір номінального ВВП, млрд. дол.	131,80	90,51	93,20	112,10	130,40	153,30	155,50	164,30
2	Розмір ВВП по ППС, дол.	373,10	334,20	349,80	368,80	376,80	356,70	389,60	392,40
3	Обсяг експорту, млрд. дол.	53,90	35,50	34,00	36,90	38,50	49,60	53,60	68,24
4	Обсяг імпорту, млрд. дол.	54,40	38,90	38,30	44,40	43,40	42,30	41,60	39,27
5	Обсяг державного боргу, млрд. дол.	69,70	65,50	70,90	7630	78,30	84,30	90,20	97,90

Джерело: [6]

Таблиця 3

Поточні кредитні рейтинги боргових зобов'язань України

Рейтингове агентство	Рейтинг боргових зобов'язань в іноземній валюті		Рейтинг боргових зобов'язань в національній валюті		Прогноз	Дата рейтингової дії
	Довгострокові зобов'язання	Короткострокові зобов'язання	Довгострокові зобов'язання	Короткострокові зобов'язання		
"Fitch Ratings" (Fitch)	CCC	C	CCC	C		25 лютого 2022 р. – знижено рейтинг та змінено прогноз
"Standard & Poor's" (S&P)	B-	B	B-	B	Перегляд з можливим зниженням	11 березня 2022 р. – рейтинг та прогноз залишились без змін
"Moody's Investors Service" (Moody's)	Caa2	-	Caa2	-	Перегляд з можливим зниженням	4 березня 2022 р. – знижено рейтинг та прогноз
Rating and Investment Information, Inc.* (R&I)	B-				Перегляд з можливим зниженням	28 лютого 2022 р. – знижено рейтинг та прогноз

* – кредитний рейтинг емітента

Джерело: [5]

2,1-2,2 рази, індекс споживчих цін практично не змінився по відношенню до 2014 року. Усі ці характеристики є позитивним підґрунтям протистояння України агресору сьогодні.

25 лютого 2022 року Standard & Poor's здійснило перегляд рейтингу України та знизило довгостроковий суверенний кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах до рівня «B-/B-» з «B/B». Короткостроковий кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах було підтверджено на рівні «B» (табл. 3). Рейтинг України за національною шкалою знижено до рівня «aaBBB-» з «aaA».

28 лютого 2022 року «Rating and Investment Information, Inc.» (R&I) знизило суверенний кредитний рейтинг України в іноземній валюті до рівня «B-» з «B+» та змінило прогноз з «стабільний» на «перегляд з можливим зниженням». 11 березня 2022 року Standard & Poor's здійснило огляд кредитного рейтингу України та залишила довгостроковий суверенний кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах на рівні «B-». Короткостроковий кредитний рейтинг України в іноземній та національній валютах залишено на рівні «B». Прогноз «перегляд з можливим пониженням». Рейтинг України за національ-

ною шкалою не змінився і знаходиться на рівні «uaBBB-».

Економічний стан України, що опинилась під тиском військової агресії з боку Росії оцінюють як «середньої тяжкості». ВВП падає через різке зниження виробництва та торгівлі, курс регулюється Національним банком України, нові кредити майже не видаються банками. Проте ніяких навіть натяків на дефолт, на відміну від країни-агресора, немає.

Варто також відмітити також роботу банківської системи в період воєнного стану адже саме вона є кровоносною системою економіки. Перш за все, банки забезпечують платежі населення та бізнесу. По-друге, вільні кошти бізнесу та значна частка заощаджень населення зберігаються на рахунках у банках [2]. База фондуювання банків залишається відносно стабільною. Гривневі вклади населення від початку бойових дій зросли на близько 16%. На рахунки надійшли значні обсяги виплат зарплат, соціальних платежів, деякі з них сплачувалися авансом. Водночас зняття коштів із рахунків ускладнилося. У регіонах, що нині знаходяться в зоні найактивніших бойових дій, працюють менше 15% відділень великих банків.

Зокрема, Національним банком України внесено обмеження щодо валютних операцій, а саме призупинити роботу валютного ринку України, крім операцій з продажу іноземної валюти клієнтами та увести мораторій на здійснення транскордонних валютних платежів (крім підприємств та установ, що забезпечують виконання мобілізаційних планів (завдань) та уряду, окремих дозволів НБУ. Розглянемо, як вплинули подібні валютні обмеження на валютні операції в НБУ (табл. 4).

Скорочення кредитування, недоотримання доходів та втрати частини кредитного портфеля знизять капітал банків. Проте банки продовжать працювати навіть, якщо їхні показники достатності капіталу будуть меншими за встановлені нормативи [6].

Україна після початку військової агресії з боку РФ постійно отримує фінансову допомогу від урядів – Світового банку, ЄБРР та МВФ. Загальна сума траншів від зазначених інституцій становить 4,325 млрд. дол. Частково це грантова допомога, яку Україна не повертатиме. Але більша частина – кредити з мінімальними відсотками, які Україна погашатиме після завершення війни. Один із головних партнерів України, який погодився на постійну фінансову підтримку країни під час війни, – МВФ, який перерахував Україні транш у розмірі 1,4 млрд. дол. Звісно, гроші від МВФ – це не грант, а кредит. Тобто повернення наданого МВФ траншу є умовою його надання, наразі немає жодних спеціальних умов погашення кредитів для України, що зазнала агресії [5].

Світовий банк теж не залишається осторонь фінансових потреб України під час війни з Росією. Світовий банк затвердив додатковий пакет бюджетної підтримки для України під назвою «Фінансування відновлення України після економічної надзвичайної ситуації» або «Вільна Україна» на суму 489 млн. дол. Пакет складається з додаткового кредиту на \$350 млн та гарантій на суму 139 млн. дол., а також мобілізації безплатного фінансування у розмірі 134 млн. дол. та паралельного фінансування у розмірі \$100 млн, внаслідок чого загальна мобілізована підтримка становить 723 млн. дол. Нещодавно Світовий банк затвердив додатково виділення 200 млн. дол. для України з метою соцзабезпечення вразливих категорій населення. Тобто, загальна підтримка з боку Світового банку – 925 млн. дол. [5].

Висновки. Таким чином, приклад України є дуже показовим з погляду переплетіння політичних та фінансових інтересів у діяльності міжнародних інститутів. Цей приклад показує, з одного боку, важливу роль міжнародних організацій не лише як фінансових, а й як політичних аспектів, які безпосередньо впливають на політичну ситуацію в Україні, а

Таблиця 4

Покупка та продаж іноземної валюти в НБУ за період 28.02.2022–25.03.2022

Дата	Покупка іноземної валюти	Продаж іноземної валюти
28.02.2022 – 04.03.2022	546,3 млн. дол. 37,5 млн. євро	144 млн. дол. 17,5 млн. євро
07.03.2022 – 12.03.2022	206,8 млн. дол. 17,2 млн. євро	473 млн. дол. 91,55 млн. євро
14.03.2022 – 18.03.2022	44,3 млн. дол. 10,5 млн. євро	232,5 млн. дол. 332,2 млн. євро
21.03.2022 – 25.03.2022	3,5 млн. дол. 4,5 млн. євро	356,2 млн. дол. 246,2 млн. євро

Джерело: [6]

з іншого – демонструє вплив США та інших західних держав на їхню діяльність.

Важливо також зазначити, що питання про оголошення військового стану в Україні, яке має далекосяжні наслідки не лише для української, а й для світової політики, також безпосередньо пов'язане з умовами кредитування з боку МВФ та Світового банку. Ця обставина, крім іншого, наочно демонструє ступінь впливу МВФ та Світового банку на внутрішню та зовнішню політику держав, які вступають із

цими міжнародними інституціями у тісні відносини. Майже половина зовнішнього боргу країни (близько 70 млрд. дол., значну частину якої якраз і складають кредити МВФ та Світового банку; ще більші суми країна має лише американським інвестиційним фондам) підлягає сплаті вже найближчими роками, і без нових запозичень ці кошти повернути буде неможливо, тобто. Україна опинилася у найсильнішій борговій залежності від міжнародних фінансових організацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Семененко О.М., Бойко Р.В., Водчиць О.Г., Добровольський Ю.Б., Бердочник Д.В., Ярошенко А.В.
2. Основні методологічні аспекти воєнно-економічного забезпечення обороноздатності держави: теорія та практика. *Системи обробки інформації: щокварт. наук.-тех. журн.* Харків : ХНУПС, 2017. № 3(51). С. 165–175.
3. Воєнна економіка : підручник / за ред. В.І. Мірненка, І.М. Ткача, В.Л. Рихтюка. Київ : НУОУ, 2011. 332 с.
4. Савельєв А., Запара Д., Новіченко С., Деменко М., Доска О., Третяк В., Власов А. Структура інформаційно-розрахункової системи підтримки прийняття рішення «Аргумент – 2021». *InterConf.* 2021. № 49. С. 631–642. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.7-8.04.2021.069>
5. На оборону в проєкті бюджету-2022 передбачено «рекордну суму» – Міноборони. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oborona-budget/31464482.html>
6. Журнал «Фокус». URL: <https://focus.ua/uk/economics/509718-procentnaya-pomoshch-kto-i-shkolko-videlyaet-valyutnih-kreditiv-ukrajin-vo-vremya-voyni>
7. Інформація про продаж та купівлю іноземної валюти. URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-povidomiv-skilki-valyuti-kupiv-i-prodav-za-misyats-viyini>

REFERENCES:

1. Semenenko O.M., Boyko R.V., Vodchyts O.G., Dobrovolsky Y.B., Berdochnik D.V., Yaroshenko A.V. (2017) The main methodological aspects of military-economic support of the state's defense capabilities: theory and practice. *Information processing systems: quarterly: scientific and technical magazine.* Kharkiv: KhNUPS, 3(51), 165–175.
2. Military economics: a textbook (2011) / ed. V.I. Mirnenko, I.M. Tkach, V.L. Rykhtyuk. Kyiv: NUOU, 332 p.
3. Savelyev A., Zapara D., Novichenko S., Demenko M., Doska O., Tretyak V., Vlasov A. (2021) The structure of the information and settlement system to support decision-making "Argument – 2021". *InterConf*, 49, 631–642. DOI: <https://doi.org/10.51582/interconf.7-8.04.2021.069>
4. The draft budget for 2022 envisages a "record amount" for defense – the Ministry of Defense. Available at: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oborona-budget/31464482.html>
5. Focus Magazine. Available at: <https://focus.ua/uk/economics/509718-procentnaya-pomoshch-kto-i-shkolko-videlyaet-valyutnih-kreditiv-ukrajin-vo-vremya-voyni>
6. Information on the sale and purchase of foreign currency. Available at: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-povidomiv-skilki-valyuti-kupiv-i-prodav-za-misyats-viyini>